

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Благой Никитов Видин,
професор по международно право и международни отношения
в Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“
на дисертационния труд на Вилма Муста,
редовен докторант на обучение, субсидирано от държавата,
към катедра „Международно право и международни отношения“
в Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“, на тема:
„Стандарти за защита правата на човека в практиката
на Европейския съд по правата на човека
(някои аспекти във връзка с чл. 2 от ЕКЗПЧОС)“
с научен ръководител проф. д.ю.н. Габриела Белова
и научен консултант доц. д-р Снежана Ботушарова,
за присъждане на ОНС „доктор“ в област на висше образование
3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление:
3.6 „Право“, докторска програма „Международно право
и международни отношения“

1. Кратки биографични данни за кандидатката

Според представената автобиографична справка Вилма Муста завършва висшето си образование в Албания. От 2013 до 2017 г. е студент в бакалавърска програма по специалност „Правни науки в публичния сектор“ в Университет „Александър Джувани“ в град Елбасан. От 2017 до 2020 г. се обучава в Университета в Тирана, където придобива магистърска степен с профил „Публично право“. Професионалният ѝ път в областта на правото започва през 2018 г. като служител в правния отдел на фирма „Брунес“ ООД в Тирана. През последните две години е специалист в Дирекция „Обществени поръчки“ на Община Тирана, където се занимава с

подготовка на документация за процедури за обществени поръчки, както и с мониторинг на тяхното законосъобразно протичане. В автобиографията си кандидатката заявява добро познаване на съотносимото национално и европейското законодателство, както и на стандартите за прозрачност в договорните и институционалните отношения. Заявява също така владение като говорими езици на английски, български и италиански. Не познавам кандидатката в качество, различно от докторант в Югозападен университет „Неофит Рилски“, и не мога да споделя лични впечатления от нейните професионални умения.

2. Данни за докторантурата и оценка за съответствие с минималните национални изисквания

Със заповед № 2711 от 29.10.2025 г. на ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“ проф. д-р Николай Марин съм определен за член на научното жури в процедура за защита на дисертационен труд за придобиване на ОНС „доктор“ от Вилма Муста, като впоследствие ми е възложено изготвянето на рецензия.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита на заседание на катедра „Международно право и международни отношения“ към Правно-исторически факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград. В представените документи се открива информацията, че Факултетният съвет на Правно-историческия факултет е взел решение в този смисъл, отразено в протокол № 21/22.10.2025 г.

Няма постъпили сигнали или доказано плагиатство в научните трудове на кандидатката. В пакета от документи по процедурата е приложен отчет за извършена проверка за автентичността на текста на дисертацията, извършен от началника на отдел „Издателски комплекс“ на ЮЗУ. Дисертационният труд е проверен с програма iThenticate, която

показва индекс на сходство 16%, който е в допустимите граници съгласно решение на Издателския съвет от 2021 г.

Изложените най-съществени факти за процедурата водят до извода, че няма допуснати нарушения в хода ѝ.

Вилма Муста е представила списък на четири излезли от печат публикации на английски език. Те са:

1. Implementation of the Rights and Freedoms of Individuals with Mental Health Problems in Mental Health Institutions.
2. Prenatal Gender Determination and Gender-Selective Abortion “A War on Women from Birth”.
3. Euthanasia in Albania: Legal Challenges and Perspectives.
4. International Legal Aspects of the Fetus and Abortion.

Всички публикации попадат в категорията „Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове“. Първите две са в сборници на Университета в Елбасан с доклади от две поредни международни конференции под надслов: „Глобализация и интеграция в съвременното образование“, за които са приложени и сертификати за участие. Вторите две са в списание „Международна политика“ – издание на Правно-историческия факултет на ЮЗУ – съответно в бр. 1 и бр. 2 от 2025 г.

Мога да направя положителна оценка във връзка с наукометричните показатели по приложимото българско законодателство. Общият брой точки, събрани от публикации, е 35, с което са изпълнени минималните национални изисквания по чл. 26, ал. 2 и 3 на Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и съответно по чл. 24, ал. 1 на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ.

Доколкото първата публикация е в съавторство без представяне на разделителен протокол, а текстът на последната не ми е предоставен в

пакета от документи по защитата, предмет на задълбочено разглеждане в рецензията е дисертационният труд. Въпреки това ще направя няколко коментара от общ характер във връзка с представените публикации, които правят положително впечатление. Първо, всички статии са изцяло в областта на правата на човека, като последните три относно пренаталното определяне на пола, евтаназията и аборта са изцяло по темата на дисертацията. Второ, наблюдава се изследователско израстване на докторантката от първа публикация от 4 страници в съавторство, през втора самостоятелна статия от 6 страници до самостоятелна публикация в списание „Международна политика“ от 15 страници. Трето, Вилма Муста прилага последователен изследователски подход с много висока практическа стойност, който залага на анализ на емпирични данни, провеждане на интервюта и конкретни препоръки.

3. Оценка на дисертацията, автореферата и научните приноси

Дисертационният труд е в обем от 191 страници, от които същинският текст възлиза на 175. В структурно отношение се състои от увод, три части, обобщение на емпиричните данни от интервюта, заключение с препоръки, библиографска справка, включваща 131 единици (на албански, английски и български език и 30 интернет източника), както и приложение с информация за интервюираните и преписи от самите интервюта. Дисертацията разполага с научен апарат под формата на 156 бележки под линия. При цитирането ненужно са смесени два стила – веднъж в скоби в текста, като същата бележка е дадена и под линия със съответното библиографско описание.

Съдържанието на дисертацията отговоря на заглавието след въвеждане на подзаглавието в скоби – „някои аспекти във връзка с чл. 2 от ЕКЗПЧОС“. Подзаглавието е уточняващото спрямо темата в заповедта за зачисляване, като дава необходимото стесняване на обхвата на

изследването. Доколкото абортът и евтаназията имат отношение и към чл. 8 от конвенцията в частта за правото на неприкосновеност на личния живот, намирам, че съдържанието на дисертационния труд е най-добре отразено в заглавието, което откривам в справката за извършената проверка за липса на плагиатство, а именно – „Стандарти за защита правата на човека в практиката на Европейския съд по правата на човека (проблеми на зародиша, аборта и евтаназията)“.

Уводът съдържа необходимите за подобен труд реквизити. В него докторантката обосновава актуалността на поставения проблем, ясно посочва обекта и предмета на разработката, систематизира изследователските си задачи и формулира тезата си. Уместно се уточнява, че фокусът е главно върху Европейския съд по правата на човека, както и върху общо представяне на правото на Република Албания. Тази част на труда излага кратко основни точки, които ще бъдат разгледани в трите части на дисертацията.

Първата част започва с разглеждане на философските аспекти на правото на живот и еволюцията на възгледите относно това право. Тя е най-голяма като обем и това е обяснимо с широките времеви граници – от правата на човека в Античността до наши дни. Разглеждат се сложни теоретични въпроси, сред които се откроява моралният универсализъм, противопоставен на правния позитивизъм. Привлечена е обширна философска, историческа и политологична литература. Вилма Муста проявява самостоятелно мислене и не пести своите оценки на автори и на техните позиции, изложението е емоционално оцветено, като на места минава в първо лице единствено число.

Точка 2 на Част 1 проследява уредбата на правото на живот в международното право. В нея правото на живот се свързва с минималните стандарти за социалните и икономическите права и за правото на безопасната околна среда. Даден е кратък анализ на Всеобщата декларация

за правата на човека, Международния пакт за гражданските и политическите права с акцент върху правото на живот, допълнен с анализ на Международния пакт за икономическите, социалните и културните права, Женевските конвенции от 1949 г., на актове на американската и европейската регионални правни системи, както и разсъждения за международния договор като източник на международното право.

В подточка 2.2. се анализира европейската система за правата на човека, като в анализа се включва Европейският съюз, както и предхождащите Съюза актове на европейската интеграция. Център на точката е Хартата на основните права на Европейския съюз.

Подточка 2.3 е вече пряко свързана с работата на Европейския съд по правата на човека и защитата на правото на живот. По обем това е най-голямата подточка на точка 2 от Част 1. Подробно се изследват ограниченията на правото на живот, последвани от конкретни дела, като са направени собствени изводи.

Интересна е подточка 2.4., „Критична перспектива за ЕКЗПЧОС“ – най-малкото поради опита да се преосмисли парадигмата, в която Съдът е непогрешим или поне решенията му не се оспорват.

Последната точка 3 разглежда правната уредба на правото на живот във вътрешното право на Албания и релевантната съдебната практика, включително делата на Албания пред ЕСПЧ.

Част втора на дисертацията е посветена на проблема за аборта през призмата на чл. 2 от ЕКЗПЧОС. Тук би било уместно да се добави и практиката на ЕСПЧ по чл. 8 от конвенцията. Изложението започва с обсъждане на въпроса за началото на живота на индивида в международното и по вътрешното право и логично се преминава към релевантната съдебна практика.

Историческото развитие се проследява в точка 2 в четири подточки.

Подточка 2.1. е посветена на правната уредба на абортите в Албания с анализ на албанските закони, уреждащи прекъсването на бременността, в това число Наказателния кодекс, както и на въпроса за отговорността за вреди. Подточка 2.2. се спира на сравнението в подхода на градските общества и тези, живеещи в селски райони, относно аборта, включително аборта, мотивиран от избора на пол.

Точка 3 разглежда глобалните тенденции и перспективи относно аборта. В нея е направен опит да се обобщи практиката на държави и тенденциите въз основа на тази практика. Тук се открива заявка за сравнително изследване на правната уредба на аборта в Албания и в Европейския съюз, но по същество се обсъждат само избрани държави.

Интересна е стратегията, която се препоръчва за Албания на основата на европейски практики. Тя включва законодателни реформи, промени в медицинската политика, кампании за повишаване на информираността, съдебен надзор и правилно прилаганена тази стратегия от компетентните институции.

Част трета е посветена на евтаназията. Тя започва с възгледите Древна Гърция, достига до съвременното състояние на проблема и формулира извода, че концепцията за евтаназията е част от правата на човека и че към 20-ти век се превръща в проблем, чието правно уреждане е належащо. Предлага се дефиниция на евтаназия като доброволен избор на пациент да прекрати страданието си чрез медицинска помощ, ускоряваща смъртта по хуманни съображения с помощта на други.

В подточка 1.1 се обсъждат проблемите в Албания относно прилагането на евтаназия.

Точка 2 се фокусира върху чл. 2 от ЕКЗПЧОС с анализ в две подточки, първата от които е за юриспруденцията на Европейския съд по правата на човека и асистираното самоубийство чрез преглед на дела.

Подточка 2.2 има за предмет практиката на евтаназия в 12 избрани държави.

В три подточки точка 3 разглежда видовете евтаназия, разликата между евтаназията и асистираният самоубийство и правата на пациента. Вилма Муста различава активна, пасивна, доброволна, недоброволна и косвена евтаназия. Независимо от видовете евтаназия, според авторката на труда основното внимание трябва да е върху правото на всеки човек да взема решения относно собствения си живот и лечение.

Точка 4 е посветена на евтаназията в Албания. В нея се прави преглед на законодателството и на дебата в албанското общество относно евтаназията. Посочват се религиозни, философски и практически ориентирани аргументи в дебата. Тази подточка завършва с таблици 4 и 5, в които се систематизират аргументите за и против евтаназията.

Точка 5 съдържа преглед на съдебна практика в две решения - едното на Европейския съд по правата на човека, другото на Върховния съд на САЩ. В отделна неномерирана част на дисертационния труд са обобщени емпирични резултати чрез представяне на 5 полуструктурирани интервюта, отразяващи широк спектър от гледни точки.

Заклучението и препоръките са значителна по обем част от дисертационния труд и представляват обобщение, изводи, препоръки и предложения за законодателни промени. Последните са твърде подробни, пригодени за практически предложения към албанския законодател. В библиографията, разбира се, би било по-добре, ако българската литература беше представена с релевантни по темата автори и съответните техни трудове.

Авторефератът е по-подробен в сравнение с повечето, представяни в сходни процедури. Това дава възможност да се изложат пълно предметът на дисертационното изследване, неговите цели, научната методология, както и да се представят научните приноси на труда.

Вилма Муста представя като научни приноси списък от седем точки. Приемам приносите, посочени в съответната справка, с изключение на приноса в точка 4. По останалите правя следните бележки. Част от тях са нови и самостоятелни постижения на авторката. Друга част могат да се разглеждат като относителна новост и принос за българската правна литература. Допускам, че тези приноси са новост и за албанската правна доктрина.

4. Заключение

На основание изложеното и на Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски” давам положителна оценка на дисертационния труд и предлагам на Вилма Муста да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 Право, научна специалност: Международно право и международни отношения.

София,
5.01.2026 г.

Рецензент:
проф. д-р Благой Видин

REVIEW

by Prof. Dr. Blagoy Nikitov Vidin, Professor of International Law and International Relations at the Faculty of Law of Sofia University “St. Kliment Ohridski”

of the dissertation of Vilma Musta, full-time doctoral student funded by the state, at the Department of International Law and International Relations of the Faculty of Law and History of South-West University “Neofit Rilski”, on the topic:

“Standards for the Protection of Human Rights in the Case Law of the European Court of Human Rights (some aspects in relation to Article 2 of the ECHR)”

with scientific supervisor Prof. Gabriela Belova, DSc. and scientific consultant Assoc. Prof. Dr. Snezhana Botusharova,

for the award of the educational and scientific degree ‘Doctor’ in the field of higher education 3. Social, Economic and Legal Sciences, professional field 3.6 Law, doctoral program “International Law and International Relations”.

1. Brief biographical data about the candidate

According to the submitted CV, Vilma Musta completed her higher education in Albania. From 2013 to 2017 she studied in the bachelor’s program “Legal Sciences in the Public Sector” at “Aleksandër Xhuvani” University in the city of Elbasan. From 2017 to 2020 she studied at the University of Tirana, where she obtained a Master’s degree with a specialization in Public Law.

Her professional path in the field of law began in 2018 as an employee in the legal department of “Brunes” Ltd. in Tirana. For the past two years she has been a specialist in the Public Procurement Directorate of the Municipality of Tirana, where she prepares documentation for public procurement procedures and monitors their lawful implementation.

In her CV, the candidate states good knowledge of the relevant national and European legislation, as well as of transparency standards in contractual and institutional relations. She also declares proficiency in English, Bulgarian, and Italian. I do not know the candidate in any capacity other than as a doctoral student at South-West University “Neofit Rilski”, and therefore cannot share personal impressions of her professional skills.

2. Data regarding the doctoral procedure and assessment of compliance with the minimum national requirements

By Order No. 2711 of 29.10.2025 of the Rector of SWU “Neofit Rilski”, Prof. Dr. Nikolay Marin, I was appointed as a member of the academic jury in the procedure for the defense of the dissertation for the acquisition of the educational and scientific degree ‘Doctor’ by Vilma Musta, and subsequently tasked with preparing this review.

The dissertation was discussed and forwarded for defense at a meeting of the Department of International Law and International Relations of the Faculty of Law and History of SWU “Neofit Rilski” – Blagoevgrad. The submitted documents include information that the Faculty Council of the Faculty of Law and History adopted a decision to this effect, recorded in Protocol No. 21/22.10.2025.

No reports or evidence of plagiarism have been submitted regarding the candidate’s academic work. The documentation includes a report on the authenticity check of the dissertation text, carried out by the head of the Publishing Complex of SWU. The dissertation was checked using the iThenticate software, which showed a similarity index of 16%, within the permissible limits according to a 2021 decision of the Publishing Council.

These essential facts lead to the conclusion that no procedural violations occurred.

Vilma Musta has submitted a list of four published works in English. They are:

1. *Implementation of the Rights and Freedoms of Individuals with Mental Health Problems in Mental Health Institutions.*

2. *Prenatal Gender Determination and Gender-Selective Abortion: “A War on Women from Birth”*.
3. *Euthanasia in Albania: Legal Challenges and Perspectives*.
4. *International Legal Aspects of the Fetus and Abortion*.

All publications fall into the category “Articles and papers published in non-refereed journals with scientific review or in edited collective volumes.” The first two appear in conference proceedings of the University of Elbasan from two consecutive international conferences titled “Globalization and Integration in Contemporary Education”, with certificates of participation attached. The latter two are published in the journal *International Politics* – a publication of the Faculty of Law and History of SWU – in issues 1 and 2 of 2025.

I can give a positive assessment regarding the scientometric indicators under Bulgarian legislation. The total number of points accumulated from publications is 35, thereby meeting the minimum national requirements under Art. 2b, paras. 2 and 3 of the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria (LDASRB), and accordingly under Art. 24, para. 1 of its Implementing Regulations.

Since the first publication is co-authored without a co-authorship distribution protocol, and the text of the last publication was not provided in the defense documentation, the primary subject of this review is the dissertation itself. Nevertheless, I will offer several general comments on the publications, which make a positive impression.

First, all articles fall entirely within the field of human rights, and the last three—on prenatal sex determination, euthanasia, and abortion—are directly related to the dissertation topic. Second, the candidate demonstrates research development: from a first co-authored 4-page publication, to a second independent 6-page article, to a 15-page independent publication in *International Politics*. Third, Vilma Musta applies a consistent research approach of high practical value, relying on empirical data analysis, interviews, and concrete recommendations.

3. Evaluation of the Dissertation, the Abstract, and the Scientific Contributions

The dissertation consists of 191 pages, of which the main text comprises 175. Structurally, it includes an introduction, three parts, a summary of empirical data from interviews, a conclusion with recommendations, a bibliography containing 131 sources (in Albanian, English, and Bulgarian, plus 30 internet sources), as well as an appendix with information about the interviewees and transcripts of the interviews themselves. The dissertation contains a scholarly apparatus of 156 footnotes. In the citations, two styles are unnecessarily mixed—citations appear both in parentheses in the text and again as footnotes with full bibliographic descriptions.

The content of the dissertation corresponds to its title after the addition of the subtitle in parentheses: “some aspects in relation to Article 2 of the ECHR.” The subtitle clarifies the topic as stated in the enrollment order and provides the necessary narrowing of the research scope. Since abortion and euthanasia also relate to Article 8 of the Convention concerning the right to private life, I find that the content of the dissertation is best reflected in the title appearing in the plagiarism-check report, namely: “Standards for the Protection of Human Rights in the Case Law of the European Court of Human Rights (issues of the fetus, abortion, and euthanasia).”

The introduction contains all elements required for such a work. The doctoral candidate justifies the relevance of the topic, clearly identifies the object and subject of the research, systematizes her research tasks, and formulates her thesis. It is appropriately clarified that the focus is mainly on the European Court of Human Rights, as well as on a general presentation of the law of the Republic of Albania. This part briefly outlines the main points to be examined in the three parts of the dissertation.

The **first part** begins with an examination of the philosophical aspects of the right to life and the evolution of views on this right. It is the largest in volume, which is understandable given the broad historical scope—from human rights in Antiquity to the present day. Complex theoretical issues are discussed, among which moral universalism versus legal positivism stands out. Extensive philosophical, historical, and political science literature is used. Vilma Musta demonstrates independent thinking and does not hesitate to express her own assessments of authors and their positions; the exposition is emotionally colored and at times shifts into the first person singular.

Section 2 of Part 1 traces the regulation of the right to life in international law. The right to life is linked to minimum standards for social and economic rights and the right to a safe environment. A concise analysis is provided of the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights with emphasis on the right to life, supplemented by an analysis of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, the 1949 Geneva Conventions, instruments of the American and European regional systems, as well as reflections on the international treaty as a source of international law.

Subsection 2.2 analyzes the European human rights system, including the European Union and the pre-EU integration instruments. The central focus is the Charter of Fundamental Rights of the European Union.

Subsection 2.3 is directly related to the work of the European Court of Human Rights and the protection of the right to life. It is the largest subsection of Section 2 in Part 1. The limitations of the right to life are examined in detail, followed by specific cases and the author's own conclusions.

Subsection 2.4, "A Critical Perspective on the ECHR," is interesting—at the very least because it attempts to rethink the paradigm in which the Court is infallible or its judgments are not questioned.

The final Section 3 examines the regulation of the right to life in Albanian domestic law and relevant case law, including Albania's cases before the ECtHR.

The **second part** of the dissertation is devoted to the issue of abortion through the lens of Article 2 of the ECHR. It would be appropriate to add ECtHR case law under Article 8 of the Convention. The exposition begins with a discussion of the beginning of human life in international and domestic law and logically proceeds to relevant case law.

The historical development is traced in Section 2 across four subsections.

Subsection 2.1 examines the legal regulation of abortion in Albania, analyzing Albanian laws governing termination of pregnancy, including the Criminal Code, as well as issues of liability

for damages. Subsection 2.2 compares the approaches of urban and rural communities to abortion, including sex-selective abortion.

Section 3 discusses global trends and perspectives on abortion. It attempts to summarize state practice and emerging tendencies. Here, there is an initial indication of a comparative study of abortion regulation in Albania and the European Union, but in practice only selected states are discussed.

The strategy recommended for Albania, based on European practices, is interesting. It includes legislative reforms, changes in medical policy, awareness-raising campaigns, judicial oversight, and proper implementation by competent institutions.

The **third part** is devoted to euthanasia. It begins with views from Ancient Greece, reaches the contemporary state of the issue, and concludes that the concept of euthanasia is part of human rights and that by the 20th century it became a problem requiring legal regulation. A definition of euthanasia is proposed as the voluntary choice of a patient to end their suffering through medical assistance that accelerates death on humanitarian grounds with the help of others.

Subsection 1.1 discusses the problems in Albania regarding the application of euthanasia.

Section 2 focuses on Article 2 of the ECHR, with two subsections: the first on ECtHR jurisprudence and assisted suicide through case analysis; the second on euthanasia practices in 12 selected countries.

Section 3, in three subsections, examines the types of euthanasia, the distinction between euthanasia and assisted suicide, and patient rights. Vilma Musta distinguishes active, passive, voluntary, involuntary, and indirect euthanasia. Regardless of the type, the author argues that the primary focus should be on each person's right to make decisions regarding their own life and treatment.

Section 4 is devoted to euthanasia in Albania. It reviews legislation and the public debate on euthanasia, presenting religious, philosophical, and practical arguments. This subsection concludes with Tables 4 and 5, which systematize arguments for and against euthanasia.

Section 5 contains a review of case law in two decisions—one of the ECtHR and one of the U.S. Supreme Court. In a separate unnumbered part of the dissertation, empirical results are summarized through five semi-structured interviews reflecting a broad range of perspectives.

The conclusion and recommendations constitute a substantial portion of the dissertation and present summaries, findings, recommendations, and proposals for legislative changes. The latter are very detailed and tailored as practical proposals to the Albanian legislator. In the bibliography, it would have been preferable to include more Bulgarian literature by relevant authors.

The abstract is more detailed than most presented in similar procedures. This allows for a full presentation of the subject of the dissertation, its objectives, methodology, and scientific contributions.

Vilma Musta presents seven points as scientific contributions. I accept the contributions listed in the corresponding document, with the exception of contribution No. 4. Regarding the others, I offer the following remarks. Some are new and original achievements of the author. Others may be considered relatively new and a contribution to Bulgarian legal literature. I assume these contributions are also new to Albanian legal doctrine.

4. Conclusion

Based on the above and on the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria, the Implementing Regulations of the LDASRB, and the Internal Rules of South-West University “Neofit Rilski”, I give a **positive evaluation** of the dissertation and propose that **Vilma Musta** be awarded the educational and scientific degree ‘**Doctor**’ in the field of higher education 3. Social, Economic and Legal Sciences, professional field 3.6 Law, scientific specialty: International Law and International Relations.

Sofia, 5 January 2026

Reviewer: Prof. Dr. Blagoy Vidin